

Grădina poetilor

Primăvara întârziată ne-a găsit la Sinaia, pe aproape de jumătatea lui iunie, în mireisme de liliac, sub tirul perseverent al unor ploii cu bătaia scurtă și îndârjită. Eram adunați, între zidurile fastuoase ale castelului plantat pe Furnica, scriitori, critici, regi-zori, actori de la miazănoapte și miazăzi, de la soare-răsare și soare-apune, din toate colțurile țării. Interesul nostru, constituit în numitor comun, se îndrepta spre descifrarea, spre tâlmăcirea unor sensuri ale literaturii dramatice originale.

...Intr-o seară, am zărit, prin vitraliile delicat desenate din fosta capelă regală de la Peleşor, un brad mărunț cu o siluetă foarte spirituală. Și mi-am amintit, neștiind la început de ce, despre un capriciu... horticol sau silvicol al celebrului Lugné-Poë. Îndrăgostit de dramaturgie — ce pasiune nobilă și, din păcate, nu etern cultivată de unanimitatea regizorilor! —, marele om de teatru francez cerea scriitorilor cărora le jucase câte o piesă un suvenir modest și destul de bizar. Nedumeriți, probabil intrigați, autorii lucrărilor cu pricina acceptau lesne să-i dăruiască rădăcina sau butașul solicitat, fără să le bănuiască prea limpede destinația. Și așa au apărut în grădina lui Lugné-Poë doi brazi botezați Pelléas și Mélisande, datorați lui Maeterlinck, un arbust delicat care era recomandat Henri de Régnier, un stejar viguros supranumit Bernard Shaw ș.a.m.d....

Lucrările noastre au continuat sirguitor și dincolo de seara în care am făcut cunoștința revelatoare cu puil de brad din parcul castelului. Intr-o formă bine gândită, pe grupe de seminar, s-a discutat în jurul a șase piese care au înfruntat luminile rampei (Rețeta fericirii, Cetatea de foc, Hanul de la răscruce, Împărătița lui Machidon, Ziariștii, Mă acuz) și pe marginea altor șase, nefinisate încă, dar semnate în bună parte de debutanți în ale scrisului dramatic. Nu știu cine a fost marele vinovat. Aerul puternic ozonificat de la poalele Carpaților? Cadrul de poezie învăluitoare, alimentat de statura și culorile fantastice ale turburătoarelor noastre piscuri? Zelul entuziast, proaspăt, juvenil de primăvăratice al „școlărilor” care n-au tras chiulul de la nici o oră? Înțelepciunea matură, trezită și fâgăduind să rămână vie, a acelor care nu au dreptul să uite că orice epocă se recomandă prin dramaturgiile ei, că marile constante ale unei vremi se lasă identificate, mai târziu, tocmai în opera acestora? Chiar dacă nu sînt în stare să definesc fără greș pe principalul acuzat, mă văd totuși îndreptățit să constat că a fost o discuție extrem de temeinică, care își va putea măsura cu succes fertilitatea în vremea ce va să vină.

Un om de spirit remarcă, la capătul dezbaterilor — asimilind cele petrecute cu... marile evenimente politice — că s-a creat un „spirit al Sinaiei”. E adevărat că de data aceasta s-au putut mai bine, poate, decît altădată, scoate în evidență coordonatele unei

critici principiale. Din păcate, uneori, în trecut, criticii de teatru au mers în exercițiul profesiei lor pe o linie sinuoasă, căutând, prin paradox, un echilibru al liniștii mărunte. S-a creat prejudecata dispenselor de critică; și — ce e mai curios! — nu pentru cei infirmi, ca în armată, ci pentru cei considerați etern valizi. Au apărut, prin consensul pasivității criticilor, niște valori „consacrate”, care cu fiecare oară, indiferent de dimensiunile lui reale, aduceau.... „o contribuție valoroasă la dezvoltarea literaturii noastre, marcând un însemnat salt calitativ în ansamblul creației proprii” etc., etc... Orice imputare, cât de neînsemnată, trezea ciclonuri, uragane, taifunuri în Olimpul „consacrațiilor”, dispuși să extermine, cel puțin pe plan moral, pe temerarii judecători — desigur improvizati, inculti, incapabili să-i aprecieze și să-i înțeleagă, insuficient de orientați ș.a.m.d. — ai unor lucrări epocale. În schimb, semaforul rămânea permanent deschis pentru trecerea vehemențelor la adresa celor ce se încumetau să-și încerce prima sau a doua oară norocul pe tărîmul literelor. Fără îndoială că această situație n-a fost de loc generală în anii din urmă, dar consacrați prea ușor iritabili și critici prea dispuși să nu strice palmaresul consacrațiilor. s-au găsit, din păcate, destui.

Și la Sinaia, în primăvara lui '57, s-a teoretizat, pe ici pe colo, un raport bizar între critic și creator: cică un critic are dreptul să scrie și creatorul să nu-l citească, tot așa cum un creator poate să-și ferească semenii fără ca un critic să aibă obligația de a se lăsa sezisat de producția literară a colegului său. Cu alte cuvinte, zică vecinii ce or vrea, eu tot îmi văd de treaba mea! Marea, zdrobitoarea majoritate a participanților la discuții a judecat însă cu totul altfel, dovedind un admirabil simț de răspundere colectivă, deosebit de grijulie pentru soarta literaturii noastre dramatice realist-socialiste. Și tocmai în această perspectivă, pe această linie, s-a dezvoltat cât se poate de rodnic consfătuirea de pe valea Prahovei. Principialitatea criticii, dragostea care a animat-o, atenția minuțioasă acordată fiecărui fapt pozitiv dintr-o lucrare sau alta au determinat pe scriitori să-și aplece urechea la observații, să le ia în seamă pentru binele operei lor, pentru progresul scrisului nostru în ansamblu. În acest climat admirabil, s-au auzit pronunțate niște nume noi — Ion D. Sîrbu, I. Șerban ș.a. —, care păreau să promită că vor obosi — în înțelesul bun al cuvîntului — cu prezența în dramaturgie, de acum încolo, și pe directorii de teatre și pe criticii care obișnuiesc să învețe să pronunțe, numai după o îndelungată repetare.

Am fi nedrepti cu scriitorii, chiar dacă „consacrați”, în situația în care nu am aminti și câteva tendințe de critici prea... creatoare. Sînt unii binevoitori, care pornesc să analizeze piesa X și, încetul cu încetul, apreciind defavorabil o situație sau alta, propun... mici modificări, care duc la piesa Y, Z etc., etc. Această modalitate critică confundă scriitorul cu o plastilină ținută la mare căldură, care e în stare să îmbrace orice formă, dobîndind rînd pe rînd personalitatea degetelor care o modelează mai avizat, mai distrat, sau pur și simplu incompetent. Dar tocmai fiindcă n-a fost inutil menajat Olimpul consacrațiilor și fiindcă nu s-a folosit critica de tip plastilină înfierbîntată, s-a ajuns la rezultate foarte bune la Sinaia.

Analizînd pe obiect, în mod profund și serios, s-au relevat date foarte avantajoase ale lucrărilor în cauză și deficiențe instructive. Măsura de unitate au constituit-o orientarea socialistă a piesei și talentul, capacitatea de transfigurare artistică a autorului. Cu o asemenea optică, impresionant de sănătoasă, nu s-au putut trage decît concluzii valabile. Degeaba se vaită cu lacrimi iezuite pesimiștii care nu găsesc grăunțe de aur în dramaturgia noastră. Talentul plurivalent al poporului român are și intonații dramatice, care trebuiesc remarcate, cultivate și încurajate.

Și aici, ajungem la grădina lui Lugué-Poë. La Sinaia s-au plantat arbuști noi, robuști, în pădurea dramaturgiei originale. E indispensabil, însă, ca directorii noștri de teatre să-și descopere înclinații... horticole, silvicole. Nu le propunem să semene în grădina lor spanacul. Dar să caute sămînța bună, s-o îngrijească, s-o stropească și să se

„îndrească cu rodul ei bogat. E drept că există și soluri mai aride. Nu-mi vine a crede însă că Teatrul Armatei, care n-a avut stagiunea aceasta nici o premieră cu o piesă originală contemporană, a fost năpăstuit cu cea mai ingrată parcelă. Cu atât mai virtos cu cât tot în București, prin alte teatre, a plouat și sămînța a încolțit. Tot așa cum nu pare de crezut că tocmai la Baia Mare s-a nimerit cel mai grozav cernoziom, care a dat o recoltă senzațională de două premiere originale pe țară. E limpede că intră în joc și predispozițiile horticole ale directorilor de teatre. Să se învețe să-și facă grădina — grădina poezilor dramatici —, să selecționeze sămînța, să îngrășe pămîntul la nevoie, dar să scoată numaidecît rod. Consfătuirea de la Sinaia a dovedit — slavă domnului! — că avem resurse admirabile, cu ajutorul cărora se pot înălța pe lîngă fiecare teatru adevărate grădini ale Semiramidei.

Atenție, mare atenție, tovarăși directori! Nu vă mai crede nimeni cînd spuneți că ați beneficiat de condiții climaterice și obiective defavorabile.

H. DEL.

Trăinicia culturii noastre teatrale

Teatrul Național Iași : Zorii teatrului național, spectacolul festiv

„În o epocă de streinomanie, la 1816, am fost înființat un teatru de societate în casele răposatului Hatman Constantin Ghica... Actorii erau fiii și fiice a celor întăi familii, care reprezentau piese franceze. Acestora am incredințat întreprinderea pe atunci sumeață a face o bușă în acea streinomanie, adresînd limba patriei cătră inimi patriotice... Inimile s-au incîntat și auzul a început a se domesticii cu limba ce pe atunci se numea dialect.”

(Gh. Asachi, în prefața la Mirtil și Hloe)

Primul spectacol de teatru jucat în limba națională are în viața unui popor aceeași sau aproape aceeași însemnătate ca a celor dintii monumente ale literaturii și istoriografiei. Cu atât mai mult la noi, la romîni, care am fost nevoiți nu numai să ne făurim o cultură izvorită din ființa și firea poporului, ci mai cu seamă s-o impunem și s-o apărăm la răscrucea nenumăratelor încălcări și influențe străine. Am avut nevoie de o mare generație patriotică, în stare să înfrunte și să biruască prejudecățile, impotrivirile și trădarea claselor stăpînitoare, străine de interesele poporului, ca și de limba și de sufletul lui.

Din fericire, această generație a apărut și s-a pronunțat cu fermitate: Asachi, Kogălniceanu, Alecsandri sînt numele marilor personalități înscrise cu litere de aur pe frontispiciul Pantheonului nostru.

Bunăstarea și înflorirea de astăzi a mișcării teatrale ne îngreunează, poate, înțelegerea deplină a semnificației celui dintii spectacol în limba romînă, ivit eroic la lumina sfeșnicelor, în seara de 27 decembrie 1816. Astăzi, cînd orice exigență sau dezbateră teatrală începe de pe platforma rafinementului și a gustului, cînd au dispărut grijile și precarietatea materială, și ne putem răsfața în voie, nu fără efort de imaginație izbutim a reconstitui primii pași ai teatrului și dramaturgiei noastre, deși lor le datorăm în cel mai înalt grad avîntul și reușitele actuale. Pe Asachi însuși, oare nu l-am uitat peste măsură, nesocotindu-i activitatea și aportul hotărîtor? Nu ne complacem oare prea mult să-l considerăm, în cîmpul artei, doar un versificator naiv și stingaci? În ciuda ușurinței cu care trecem de ob'cei peste numele lui, Asachi a fost un ilustru animator și om de cultură, ctitorul artei noastre teatrale. Datorită efortului său generos, limba romînă — desconsiderată, umilită — a răsunit pentru prima oară pe scenă. Dacă n-ar fi decit faptul acesta, și mindria noastră ar fi justificată, după cum legitimă i-a fost mulțumirea cu care